

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راهنمای نویسندگان نوشتارهای علمی در فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن علمی فرش ایران

■ نوشتارها و مقاله‌ها باید در ۴ نسخه تایپ شده با نرم‌افزار Word 2003 در قطع A4 به همراه CD متن و CD تصاویر با فرمت Tif و نامه‌ای به عنوان سردبیر مجله گلجام (بازبریک) به صندوق پستی مجله: تهران، صندوق پستی ۱۳۱۴۵-۱۳۶۱، فصلنامه گلجام، انجمن علمی فرش ایران و یا نشانی: تهران، خیابان کریم‌خان زند، نبش خیابان شهید دکتر عضدی (آبان شمالی)، ساختمان دانشگاه علامه طباطبایی، طبقه دوم، اتاق ۲۱۸، ارسال شود.

■ مشخصات نویسنده یا نویسندگان مقاله، به شرح زیر قبل از چکیده نوشته شود.

نام و نام خانوادگی - میزان تحصیلات - رشته تحصیلی - رتبه علمی - آدرس و تلفن - دورنگار یا پست الکترونیک (ابتدا نویسنده مسئول یا عهده‌دار نوشته شود)

■ ترتیب اجزاء فهرست منابع به شرح زیر است:

کتاب: نام خانوادگی، نام نویسنده (سال انتشار)، عنوان کتاب. نام مترجم یا مصحح. ناشر. محل انتشار.

مقاله: نام خانوادگی، نام نویسنده (سال انتشار)، عنوان کامل مقاله. نام مترجم. نام مجله. دوره. شماره.

■ ارجاعات به منابع در متن نوشتار شامل نام خانوادگی نویسنده، سال انتشار و شماره صفحه در انتهای نقل مطلب در پرانتز بیاید.

■ صحت نوشتارهای علمی با نویسنده یا نویسندگان است.

■ استفاده از مطالب مجله انجمن علمی فرش تنها با ذکر مأخذ، مجاز است.

■ نشانی پست الکترونیکی:

E_mail: anjomanfarsh@gmail.com

E_mail: anjomanfarsh@yahoo.com

هیأت تحریریه فصلنامه

■ در این مجله، نتیجه پژوهش‌ها و تجربه‌های علمی در زمینه فرش و زیراندازها و توسعه دانش در این زمینه به ویژه در یکی از موضوعات: طرح و نقش، رنگ‌بندی، رنگ‌ریزی، بافت، مرمت، مواد اولیه، اقتصاد و بازرگانی، مدیریت، تاریخ و فرهنگ، جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی فرش منتشر می‌گردد.

■ نوشتارهای پژوهشی، تحلیلی، نقد کتاب‌های علمی - هنری و گزارش‌های علمی و هنری در زمینه فرش و زیراندازها نیز پس از داوری و تصویب در هیأت تحریریه قابل انتشار است.

■ مقاله‌ها باید دارای بخش‌های: چکیده فارسی، واژه‌های کلیدی، مقدمه، متن مقاله، نتیجه، پی‌نوشت‌ها و فهرست منابع و چکیده انگلیسی باشد.

■ نوشته‌های ارسالی نباید قبلاً در هیچ مجله‌ای به چاپ رسیده باشد. همچنین مقاله‌های ارسالی به این فصلنامه نباید همزمان به مجله دیگری ارائه شده باشد.

■ نوشتارهای ارسالی ترجیحاً به زبان فارسی باشد. ضمناً در صورتی که به زبان دیگری نیز ارسال شود پس از ترجمه و تصویب هیأت تحریریه به چاپ می‌رسد.

■ پی‌نوشت‌های مقاله (معادل‌های واژه‌ها - اصطلاح‌ها - توضیح‌ها) در متن به ترتیب شماره‌گذاری شده و در پایان مقاله، پیش از فهرست منابع تحت عنوان پی‌نوشت‌ها ارائه شوند.

■ اندازه نوشتارها باید بین حداقل ۵ و حداکثر ۱۵ صفحه مجله (با احتساب تمام بخش‌های مقاله) باشد.

■ تصاویر ارسالی باید به طریق رنگی و یا سیاه سفید و در ابعاد ۹ در ۱۴ سانتی‌متر باشد.

شماره عکس‌ها، طرح‌ها، جداول و نمودارها به ترتیبی که در متن مقاله به آن اشاره شده در پشت مدارک با مداد نوشته شود. جهت عکس‌ها و طرح‌ها با فلش در پشت عکس مشخص شود.

گلجام

فصلنامه
علمی پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره ۱۳
تابستان ۱۳۸۸

۲

گلجام

اینجانب: شغل:

نشانی پستی:

کد پستی: تلفن:

مایل به اشتراک یک دوره یک ساله (۴ شماره) از شماره تا هستم.
هزینه اشتراک یک‌ساله: ۸۰۰۰ تومان

لطفاً فرم اشتراک تکمیل شده را به همراه اصل فیش بانکی شماره حساب جاری ۲۱۰۱۱۰۳۴/۶۴ بانک ملت شعبه قرنی (کد شعبه: ۶۳۲۱۴) در وجه انجمن علمی فرش ایران واریز و به نشانی: تهران، خیابان کریم‌خان زند، نبش خیابان شهید دکتر عضدی (آبان شمالی)، ساختمان دانشگاه علامه طباطبایی، طبقه دوم، اتاق ۲۱۸ یا تهران، صندوق پستی ۱۳۱۴۵-۱۳۶۱ ارسال نمایید.
تلفکس: ۸۱۰۳۲۲۲۹

گلجام

فصلنامه علمی پژوهشی انجمن علمی فرش ایران

صاحب امتیاز: انجمن علمی فرش ایران
سر دبیر: دکتر حبیب‌الله آیت‌اللهی
مدیرمسئول: دکتر محمدتقی آشوری

هیئت تحریریه (به ترتیب حروف الفبا)

دکتر محمدتقی آشوری
دکتر حبیب‌الله آیت‌اللهی
استاد رضا الله‌داد
دکتر سیدجلال‌الدین بصام
دکتر سیروس پرهام
دکتر امیرحسین چیت‌سازیان
دکتر حسن خاتمی
دکتر کیخسرو سبحه
استاد محمدرضا عابد
دکتر مهرانگیز مظاهری‌تهرانی
دکتر مجید منتظر

عضو هیئت علمی دانشگاه هنر
عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد، دانشگاه تربیت مدرس
مدرس دانشگاه و کارشناس فرش
عضو هیئت علمی مؤسسه آموزش عالی جهاد کشاورزی
محقق فرش و صاحب تألیفات
عضو هیئت علمی دانشکده معماری و هنر دانشگاه کاشان
عضو هیئت علمی دانشکده معماری و هنر دانشگاه کاشان
محقق و عضو هیئت مدیره اتحادیه صادرکنندگان فرش
مدرس دانشگاه و کارشناس ارشد مرکز ملی فرش ایران
عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء
عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی امیرکبیر

مدیر داخلی: عباس اکبری
ویراستار فارسی و انگلیسی: ابوالفضل توکلی شاندیز

فصلنامه گلجام دارای درجه علمی - پژوهشی بر اساس مجوز شماره ۱۳۵۸/۲۹۱۰/۳ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۸۳ از کمیسیون محترم بررسی نشریات علمی کشور - وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری است.

با حمایت:

۲۰۰۰ تومان

کانون
همه‌انگهی
فناوری فرش
ایران

داوران مقالات این شماره به ترتیب حروف الفبا عبارتند از: محمدتقی آشوری، حبیب‌الله آیت‌اللهی، بیژن اربابی، عباس اکبری، رضا الله‌داد، سیدجلال‌الدین بصام، لی‌لا ثمری، غلامعلی حاتم، محمد حقیقی، حسن خاتمی، سیدسعید سیداحمدی زاویه، حسن قدرتیان، مجید منتظر، محمدفیروز نجار.

فهرست مطالب

بازار فرش دستباف و بازار هنر سردبیر	۵
بررسی تطبیقی فرشینه‌های اروپا با گلیم ایران	۹
دکتر امیرحسین چیت‌سازیان، دکتر حبیب‌الله آیت‌اللهی، درس‌سازگار	
بررسی نقوش بافته‌های بختیاری	۳۹
دکتر ابوالقاسم دادور، فرناز مؤذن	
ارزیابی نظام‌های تولیدی فرش دستباف با استفاده از تکنیک‌های چند معیاری:	۵۹
مطالعه موردی آذربایجان شرقی	
محمد مظہری، ناصر شاه‌نوشی، هادی رفیعی دارانی	
بررسی تطبیقی نقوش قالی سیستان با نقوش سفال نخودی شهر سوخته	۷۳
دکتر سیدرسول	
موسوی‌حاجی، علی پیری	
شناسایی ابزارهای ترفیعی و تبلیغی مناسب برای فرش دستباف ایران در بازار داخلی	۸۷
دکتر مرتضی فرجی، مریم مارالانی	
بررسی تاخوردگی فرش دستباف تحت فشار استاتیکی	۱۰۷
دکتر سعیدعلی مجابی، دکتر سعید شیخ‌زاده نجار،	
دکتر شاهرخ حسینی هاشمی، دکتر سیدجلال‌الدین بصام	
کتیبه قالی‌ها به مثابه یک متن	۱۲۳
کریم میرزایی	

به نام خداوند بالا و پستی

بازار فرش دستباف و بازار هنر

فصلنامه
علمی پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره ۱۳
تابستان ۱۳۸۸

در گفتار پیش از بازیابی بازارهای از دست رفته سخن گفتیم و از سلیقه‌ها و احساسات زیبایی‌شناسانه‌ی خریداران فرش ایران، و معیارهای ساختمانی و محیط زیست آنان، نیز کاربردی که از فرش ایران متوقع هستند، کوتاه سخنی به میان آوردیم. اکنون این پرسش را باید مورد بررسی قرار دهیم که آیا فرش دستباف ایران، در بازارهای جهانی به‌ویژه اروپا و آمریکا، به مثابه‌ی یک اثر هنری مطرح است یا به منزله‌ی یک محصول صناعی کاربردی؟ زیرا این دو بازار، یا این دو محیط خرید و فروش و تبادل محصول تولیدهای انسانی و محیط‌های زندگی، با هم تفاوت‌های بسیار زیادی دارند. بنا به گفته‌ی سزار براندی ایتالیایی^۱، استاد تاریخ هنر و مرمت آثار هنری باستانی، «اثر هنری محصول تولید انسانی است که زیبا بوده و برای زیبا کردن محیط زندگی و ایجاد "لذت دیدار" آفریده شده باشد»، و اگر محصول تولید انسانی جز این باشد اثری صناعی و کاربردی است. و بنا به گفته‌ی ژرژ براک^۲، نقاش گنجگرای فرانسوی، «اثر هنری ترکیبی از شکلها و رنگها در نظمی خوشایندست و تصویر شعر آن است». در صورتی که یک اثر صناعی کاربردی وظیفه‌ای متفاوت دارد: باید که پاسخگوی نیازهای روزانه‌ی مردم یک جامعه باشد، ولیکن نیز، می‌تواند «زیبا» باشد. اما مفهوم هنر در میان اقشار مختلف جامعه متفاوت

۱. سزار براندی César Brandi، نگره‌ی مرمت، مدرسه‌ی ملی میراث فرهنگی، پاریس.

۲. ژرژ براک Braque Georges، انتشارات پیر تیسنه، پاریس.

است. حتی در میان اقشار تحصیلکرده و هوشمند نیز برداشتها و دریافتهای متفاوت از هنر می‌شود. باستان‌شناسان هر تولید انسانی را که از کهن‌ترین روزگاران برجا مانده است هنر می‌نامند و فیلسوفان هرچه را که زیبا باشد و لذت دیدار بیافریند هنر گویند. صاحبان پیشه‌ها و حرفه‌ها هر اثری را که در ارتباط با پیشه‌ی آنان بوده و در آن ظرافت و ریزه‌کاری به‌کار برده شده باشد، هنر گویند. علاوه برین، در فرهنگهای مختلف و در دورانهای متفاوت این مفهوم دچار دگرگونی‌ها و دگردیسی‌های زیادی شده است. اگر فرش دستباف را یک اثر هنری منظور داریم، این توقع وجود دارد که در آن آفرینش و یا در حد کمتری، نوآوری و ابداع باشد و لذت دیدار دست دهد و به عبارت دیگر زیبا باشد و تکرار مکررات نباشد و گرنه، صنعت و یک تولید انسانی معمولی و عادی است، و همین صفت است که سبب نامگذاری فرش به مثابه‌ی یک «هنر سنتی» یا «صنایع دستی» شده است.

شاید خالی از سودمندی نباشد چند نکته در مورد اصطلاح هنر سنتی و یا صنایع دستی بیان کنم: هنر پدیده‌ای انسانی است که دارای ویژگی‌هایی مختص به خود است: در اثر هنر آفرینش است، یعنی از نیست به وجود می‌آید و در پیشینه‌ی آن چیزی مشابه به آن دیده نمی‌شود؛ اثر هنری باید زیبا باشد یعنی حداقل، لذت دیدار ایجاد کند. اثر هنری باید از تقلید، تکرار و تکرر برکنار باشد. هنر امری پویاست یعنی همیشه و در گذر زمان به یک صورت تولید نمی‌شود و تابع دگردیسی و دگرسانی در جهت بهبود و تکامل است. بنابراین هنر و اثر هنری نمی‌توانند سنت شوند زیرا سنت ثابت و بدون تغییر و تحول است. هرگاه هنرمند آثاری بدیع و خلاق بیافریند که قابلیت تکرر و تولید انبوه داشته باشند آنها را «هنرهای صناعی» گوییم ولیکن اگر آثاری برای تولید انبوه و در ارتباط با امکانات صنعت ایجاد شوند و با این حال از ارزشهای زیبایی‌شناسانه هم برخوردار باشند، آنها را صنایع هنری نامیم.

با توصیفی که داده شد، فرش یا در قلمرو هنرهای صناعی است و یا در زمره‌ی صنایع هنری، و یا اثری هنری به تمام معناست و هیچ‌گونه هدف تکثیری و تولیدی در پیش زمینه‌ی فکری آن نیست. لذا آنچه که هم اکنون تولید و تکثیر می‌شود و برای بازارهای جهانی فرستاده می‌شود، صنعت فرش است نه هنری صناعی یا صنعتی هنری. و باید که

این سنت نادرست دگرگون شود. این سنت تکرار و تولید برای بازار است که فرش ایران را از جایگاه خود تنزل داده است.

برای رهایی فرش دستباف ایران ازین افت و خیزها و رکود تولید و رکود بازار، باید اندیشه کرد و راههایی را برگزید که فرش صادر شده به بازارهای جهانی بازگشتی نداشته باشند و در انبارهای فرش فروشان هم انبار نشده، خوراک بید و دیگر حشرات و جانوران موذی و جونده نشوند. باید شاخصه‌های بازارهای مختلف مطالعه و بررسی شوند، اندازه‌های اتاقها و تالارهایی که نیازمند فروش شدن با فرشهای ایرانی هستند در هر کشوری بررسی گردند؛ سلیقه‌ها و ذائقه‌های خریداران هر منطقه‌ی جغرافیایی خواهان فرش ایرانی مطالعه شوند: آلمانی‌ها کدام رنگها را بهتر می‌پسندند؟ فرانسویان کدام رنگها را؟ چینیان و ژاپنی‌ها کدامها را؟ فضاهای قابل فروش شدن آلمانی‌ها چه نسبت‌هایی دارند و فضاهای فرانسویان یا آمریکاییان چه نسبت‌هایی؟ هر کدام ازین ملتها یا ملتهای دیگر چه اندازه‌هایی را ترجیح می‌دهند؟ توان مالی آنان برای خرید حداقل یک قطعه فرش تا چه اندازه است؟ و غیره و غیره ... خوشبختانه برای بررسی اندازه‌های بخش‌های مسکونی و رنگها نزد اقوام مختلف، اسناد نوشته شده‌ی زیادی در دست است، ولیکن تولید کنندگان ما به «جامعه‌شناسی فرش» و «روان‌شناسی تزئینی ملتها» هیچ اهمیتی نمی‌دهند و تلاشی هم برای آگاهی از آنها نمی‌کنند.

اتاقها و بخشهای خانه‌های مسکونی در معماری، تابع ضوابطی است که در ارتباط با استفاده‌کنندگان از آنها تدوین شده‌اند. حتی اندازه‌ی وسایل زندگی نیز در همین رابطه معنا پیدا کرده و تولید می‌شوند. برای مثال، طول یک تختخواب یا ارتفاع یک میز، و یا نسبت‌های یک صندلی یا چهارپایه، در سوئد و در اسپانیا متفاوت است، زیرا سوئدی‌ها بلندقد هستند و اسپانیایی‌ها متوسط القامه‌اند، و تمام بخشهای معماری و تزئینات آن نیز در ارتباط با طول قد استفاده‌کننده از آنهاست. اینچنین، فرش هم به مثابه‌ی یک عنصر تزئینی محیط زیست باید تابع همان شرایط باشد.

درین زمینه سخن بسیارست و اگر خدا بخواهد در آینده مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

حبیب‌الله آیت‌اللهی

برای آگاهی هنرمندان طرح و نقش فرش ایرانی

مراکز توزیع فصلنامه گلجام

- ۱- گروه‌های فرش و صنایع دستی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی (دولتی و آزاد).
- ۲- ادارات فرش سازمان‌های بازرگانی استان‌ها و مناطق کشور.
- ۳- شعبات شرکت سهامی فرش ایران در سراسر کشور.
- ۴- ادارات میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی کشور و موزه فرش.

به نام آفریننده کیهان و جهانیان

کوتاه سخنی با آفرینندگان طرح‌ها و نقش‌های نوین و دگردیس‌کنندگان زیبایی‌شناسی فرش ایران همه باور داریم که هنر فرش، در نوآوری و آفرینش طرح، نقش و رنگ‌آمیزی آن است، به گونه‌ای که زیبا باشد و «لذت دیدار» به بیننده ارمغان بخشد. سال‌های سال است که در نقش‌های فرش ایرانی، دگرگونی و تحولی ایجاد نشده است [استثنا برای یک دو استاد بزرگوار و فرهیخته که به این اصل پای‌بند هستند] و اگر احیانا استادانی به این کار مبادرت کرده‌اند، از بیم دوستان و همکاران «سنت‌کار» آشکار نکرده‌اند؛ برای مثال، یکی از استادان فرش مشهد که به احتمال زیاد هم اکنون به «لقاءالله» پیوسته است، بیش از یک صد طرح تازه از «گلجام» طراحی کرده است ولیکن در هیچ کدام از فرش‌های او دیده نمی‌شود.

هیأت تحریریه مجله «گلجام» بر این اندیشه است که هنرمندان طراح فرش، به‌ویژه جوانان را، به جامعه هنرشناس ایرانی معرفی کند و بشناساند. بنابراین، از هنرمندان طراح فرش که مایل‌اند زندگی‌نامه و نمونه‌های کارهای آنان منتشر و شناسانده شود، یک نسخه از زندگی‌نامه خود، شامل مشخصات شخصی و تصویری از نمونه‌های کارهای خود را (همراه با CD) و با پست پیشتاز یا سفارشی به دفتر مجله ارسال فرمایند و اطمینان کامل داشته باشند که همه حقوق قانونی آنها برای ایشان محفوظ خواهد بود.